

Zajímavé botanické nálezy z regionu severní Moravy a Slezska III.

Vítězslav Plášek & Šárka Cimalová [eds.]

Interesting botanical findings in the area of Northern Moravia and Silesia III.- Čas. Slez. Muz. Opava (A), 58: 239-242, 2009.

A b s t r a c t : Interesting regional botanical findings recorded in 2009 are presented in the paper. Each contribution is briefly commented. Threatened categories are given.

K e y w o r d s : Interesting findings, threatened species, bryophytes, vascular plants, Moravia, Silesia

Úvod

Třetí část našeho seriálu je věnována zajímavým nálezům z regionu severní Moravy a Slezska za rok 2009.

Příspěvky jsou řazeny systematicky (mechorosty, cévnaté rostliny) a v jednotlivých kategoriích následně abecedně. Nomenklatura cévnatých rostlin je uvedena podle práce: Kubát et al. (2002), mechorostů podle: Kučera & Váňa (2005). Za vědeckým názvem druhů jsou v hranatých závorkách uváděny kategorie ohroženosti nejprve celostátní - pro cévnaté rostliny podle Procházky (2001), pro mechorosty podle Kučery & Váni (2005) - a následně i regionální (pro cévnaté rostliny podle Sedláčkové & Pláška 2005).

Seznam zajímavých nálezů

Mechorosty (*Bryophyta*)

Tomentypnum nitens (Hedw.) Loeske [LR-nt]

- leg. V. Plášek 12. 9. 2009 (herb. OP)

Lokalita: Moravskoslezské Beskydy, 3,5 km SV od obce Staré Hamry, PP Podgrůň, 800 m n.m., WGS 84: N= 49°29'11", E= 18°28'22.9"

Ekologie: vrchovištní louka se společenstvy patřící do třídy *Scheuchzerio-Caricetea fuscae*

Krátký komentář k nálezům: nová lokalita tohoto vzácného vlhkomilného mechu na území Moravskoslezských Beskyd. Druh rostl roztroušeně spolu s jinými zajímavými mechorosty (*Brachythecium mildeanum*, *Chiloscyphus polyanthos* var. *pallescens*, *Plagiomnium elatum* a *Riccardia multifida* [všechny druhy = LC-att] (cf. Plášek 2009).

Cévnaté rostliny (*Tracheophyta*)

Abutilon theophrasti Med.

- leg. M. Opálková 5. 9. 2009 a 3. 10. 2009, det. Š. Cimalová (herb. Ostravské univerzity)

Lokalita: Ostrava, místní část Martinov, opuštěné pole asi 1,5 km severovýchodně od centra Martinova, cca 217 m n.m., WGS 84: N= 49°51.6072' E= 18°11.4027'

Ekologie: opuštěné pole

Krátký komentář k nálezu: Mračňák Theophrastův roste v severní části opuštěného pole na hranici s PR Štěpán, okolní porost tvoří další invazní druhy, např. laskavec ohnutý (*Amaranthus retroflexus*) a heřmánkovec nevonný (*Tripleurospermum inodorum*). Populace mračňáku činí pár desítek kusů. Z Moravskoslezského kraje je z minulosti známo jen několik lokalit, kde byl tento druh zaznamenán, a to hlavně nádraží (Šumperk, Bruntál, Velká Kraš, Krnov, Opava, Suchdol na Odrou), dle práce Jehlík (1998).

***Antennaria dioica* L. Gaertn. [C2]**

- not. S. Zmrhal, M. Zmrhalová & L. Pěňčík 15. 6. 2009

Lokalita: Hrubý Jeseník, Vernířovice, údolí Merty, Ztracený potok, JV exponovaný hřbet skály na pravém břehu toku, 820 m n.m., WGS 84: N= 50°01,1920' E= 017°09,3397'

Ekologie: skála na břehu potoka

Krátký komentář k nález: V Hrubém Jeseníku nová lokalita kociánku dvoudomého. Rostl na šesti místech na úseku 15 m, celkem bylo nalezeno 6 kvetoucích a 11 sterilních jedinců. Ve stromovém patru lokality převažuje smrk, buk, javor osika a klen. Doprovodnými druhy jsou *Deschampsia flexuosa*, *Vaccinium myrtillus*, *Carex* sp., *Luzula* sp., z mechorostů *Polytrichum piliferum*, *Diplophyllum obtusifolium*, *Cephaloziella divaricata*, *Diphyscium foliosum*, *Hypnum cupressiforme* var. *cupressiforme*, *Polytrichastrum formosum*, *Dicranum scoparium*.

***Cerastium semidecandrum* L. [C3, A2]**

- leg. D. Hlisnikovský 18. 4. 2009 (herb. FMM)

Lokalita: Ostravská pánev, Ostrava-Mariánské Hory, kolejistiště nádraží, 210 m n. m., WGS 84: N=49°50'25", E=18°14'43"

- leg. D. Hlisnikovský et Z. Vrubel 24. 4. 2009 (herb. FMM)

Lokalita: Ostravská pánev, Petrovice u Karviné, kolejistiště nádraží, 230 m n. m., WGS 84: N=49°53'37", E=18°33'8"

- leg. D. Hlisnikovský 28. 4. 2009 (herb. FMM)

Lokalita: Ostravská pánev, Ostrava-Vítkovice, kolejistiště Vítkovických železáren, 210 m n. m., WGS 84: N=49°48'58", E=18°17'13"

- leg. D. Hlisnikovský 29. 4. 2009 (herb. FMM)

Lokalita: Ostravská pánev, Ostrava Bartovice, kolejistiště nádraží a areálu ArcelorMittal, 240 m n. m., WGS 84: N=49°46'43", E=18°20'34"

- leg. D. Hlisnikovský et J. Kupka 30. 4. 2009 (herb. FMM)

Lokalita: Beskydské podhůří, Třinec, kolejistiště nádraží a Třineckých železáren, 300 m n. m., WGS 84: N=49°41'24", E=18°39'27"

Ekologie: železniční násypy - kolejistiště

Krátký komentář k nález: Díky efemernímu charakteru růstu (v mnohdy pro veřejnost nepřístupných areálech) unikají jednoleté rožce nejen pozornosti botaniků, ale především pozdějším herbicidním postřikům železničních tratí. Domněle v kraji neznámé *Cerastium semidecandrum* (rožec pětimužný), je tak možno z jara spatřovat v kolejistištích mnoha větších železničních stanic a průmyslových areálů regionu, kde vytváří i rozsáhlé monocenózní porosty. V těchto biotopech se z jednoletých rožců jeví býti nejobecnější *C. pumilum* [C4b, -], naopak jen ojediněle lze nalézat *C. dubium* [C2, A3] - tak jako v Ostravě Bartovicích.

***Digitaria sanguinalis* subsp. *pectiniformis* Henrard [C4b, -]**

- leg. P. Kocián et J. Kocián 16.8.2009 (herb. NJM)

Lokalita: Lešná, zámecký park Lešná, květinový záhon před hlavním vstupem do zámku, 290 m n.m., WGS 84: N= 49°31'7,4480", E= 17°55'47,216"

Krátký komentář k nález: Rosička krvavá brvitá je botaniky opomíjeným taxonem a v důsledku toho je jeho rozšíření málo známé nejen na severní Moravě a ve Slezsku, ale také v celé České republice. Rozšíření taxonu na severní Moravě a ve Slezsku se systematicky věnují autoři nálezů, kteří již publikovali několik prvních výskytů z Novojičínska (Kocián&Kocián 2009). Současně je připravován článek o nálezích tohoto taxonu na železnici severní Moravy a Slezska (Kocián, in prep.). Rosička krvavá brvitá se vyskytuje na severní Moravě a ve Slezsku převážně na železnici a nálezy mimo železnici jsou prozatím ojedinělé. Proto je nález v zámeckém parku Lešná zajímavý a souvisí pravděpodobně s méně častým způsobem šíření tohoto taxonu – zaplevelenou sadbou okrasných rostlin. Takové výskyty byly zaznamenány např. v Novém Jičíně podél komunikace u zahrádkářské kolonie nebo podél pěšiny okrasného záhonu v zámeckém parku v Holešově (obojí leg. P. Kocián 2009, herb. NJM). Na lokalitě Lešná rostlo asi 10 jedinců společně s hojnějším nominátním poddruhem *Digitaria sanguinalis* subsp. *sanguinalis*.

***Dipsacus laciniatus* L. [C2, C2]**

– leg. P. Kocián 11.8.2009 (herb. NJM)

Lokalita: Prosenice, příkop silnice I/47 směr Lipník n.B.-Přerov, u vjezdu do rozvodny Prosenice, 223 m n.m., WGS 84: N= 49°30'8,3070'', E= 17°29'59,875''

– leg. P. Kocián et P. Pavlík 30.7. 2009 (herb. NJM)

Lokalita: Studená Loučka, příkop silnice I/35 (E442) směr Mohelnice-M. Třebová, 550 m n.m., WGS 84: N= 49°45'52,833'', E= 16°49'10,549''

Krátký komentář k nález: Štětka laločnatá se na severní Moravě vyskytuje ojediněle obvykle podél silnic a komunikací nebo v intravilánech obcí, jak je možné dovozovat z recentních nálezů např. na Novojičínsku nebo i jinde (Kocián & Kocián 2009). Je pravděpodobné, že se tento druh šíří podél silnic a komunikací při údržbě silniční zeleně, kdy žací technika může nažky dopravovat do značných vzdáleností. Na lokalitě Prosenice rostlo 12 jedinců, z nichž někteří byli pokoseni při údržbě zeleně okraje silnice. Lokalita Studená Loučka představuje první údaj o výskytu druhu pro fytochorion 73b. Hanušovická vrchovina a zde druh dosahuje svého výškového maxima (cf. Štěpánek & Holub 1997). V příkopu silnice rostlo asi 10 jedinců.

***Holosteum umbellatum* subsp. *viscosissimum* (Čelak.) Dvořák**

- leg. D. Hlisenkovský 18. 4. 2009 (herb. FMM)

Lokalita: Ostravská pánev, Ostrava-Mariánské Hory, šterkové sklady za čerpací stanicí, 215 m n. m., WGS 84: N= 49°50'15'', E= 18°14'50''

Ekologie: plochy ruderalní a rozvolněné městské trávníky

Krátký komentář k nález: Areál přirozeného rozšíření tohoto poddruhu čmánce – čili plevele okoličnatého na sever Moravy patrně vůbec nezasahuje. Opakovaně, i když zřídka, je k nám však zavlečán. Do centra Ostravy mohl být zavlečen se šterkem od Tovačova (jenž se zde skladuje), kde se již vyskytuje trvale. Zde v Ostravě osídlil plochy ruderalní a rozvolněná místa městských trávníků.

***Hyoscyamus niger* L. [C3, C2]**

– leg. P. Kocián 3.7.2009 (herb. NJM)

Lokalita: Ostrava, Svinov, okraj silnice u křižovatky ulice Polanecká a dálničního přivaděče, 212 m n.m., WGS 84: N= 49°48'25,000'', E= 18°11'56,800''

Krátký komentář k nález: Blín černý se vyskytoval v trávníku při okraji silnice kam byl patrně zavlečen při terénních úpravách při stavbě přivaděče k nově budované dálnici D1. Byl posečen při údržbě zeleně okraje vozovky.

***Lappula squarrosa* (Retz.) Dum. [C3, A2]**

- leg. D. Hlisenkovský 28. 5. 2009 (herb. FMM)

Lokalita: Ostravská pánev, Ostrava-Mariánské Hory, kolejiště nádraží, 210 m n. m., WGS 84: N= 49°50'45'', E= 18°15'8''

Ekologie: kolejiště nádraží

Krátký komentář k nález: V dobách vrcholného průmyslového rozmachu Ostravska byl strošek pomněnkový opakovaně zavlečán především na rudiště a kolejiště Ostravy a Třince. Nyní, kdy tato aktivita utichla jsou podobné nálezy zřídka. Na méně frekventovaném okraji nádraží Ostravy-Mariánských Hor bylo z jara zpozorováno pět odkvétajících jedinců.

***Ornithogalum umbellatum* L. [C3, C1]**

- leg. D. Hlisenkovský 20. 5. 2009 (herb. FMM)

Lokalita: Podbeskydská pahorkatina, Oldřichovice - Rovňa, přícestní remíz pod prameny Tyrky, 400 m n. m., WGS 84: N= 49°38'48'', E= 18°38'7''

Ekologie: travnatý okraj remízu lužního charakteru

Krátký komentář k nález: Údajů o výskytu snědku chocholičnatého (*Ornithogalum umbellatum*) je ze severovýchodu ČR skrovně, obzvláště pak z Těšínska. Jediný doklad v Muzeu Českého Těšína

(CESK) z území je z roku 1956 od Dr. R. Míčkové, jež jej sbírala „v polích“ v nedaleké Ropici. Lokalita v Oldřichovicích leží v bezprostřední blízkosti hranice CHKO Beskydy, kde v době nálezů byla prováděna seč zeleně při silnicích. Populace tak čítala dva jedince v květu a množství sterilních listů. Jeden exemplář v květu byl skosen, a tudíž vzat do herbáře Muzea Beskyd.

***Saxifraga tridactylites* L. [C3, C1]**

– leg. P. Kocián 19.4.2009 (herb. NJM)

Lokalita: Nový Jičín, železniční stanice Nový Jičín město, kolejiště slepé koleje, u rampy, 259 m n. m., WGS 84: N= 49°35'56,607'', E= 18°0'34,772''

- leg. D. Hlisenkovský 29. 4. 2009 (herb. FMM)

Lokalita: Ostravská pánev, Ostrava-Kunčice, pospolitě v kolejišti hutí ArcelorMittal, ca 250 m n. m., WGS 84: N= 49°46'56'', E= 18°18'35''

- leg. D. Hlisenkovský et J. Kupka 30. 4. 2009 (herb. FMM)

Lokalita: Beskydské podhůří, Třinec, pospolitě v kolejišti třineckých železáren a přiléhajících nádraží Třinec a Třinec-Konská, ca 280 m n. m., WGS 84: N= 49°41'27'', E= 18°39'24'' a N= 49°42'14'', E= 18°38'20''

Ekologie: kolejiště průmyslových areálů a nádraží

Krátký komentář k nálezům: Primární výskyt lomikamenu tříprstého (*Saxifraga tridactylites*) je v kraji soustředěn výhradně na vápencové výchozy Štramberka. Poslední desetiletí je na mnoha místech ČR zaznamenávána feroviatická expanze druhu. U nás jsou to kolejiště ve Štramberku a nově i v Ostravě-Kunčicích (areál ArcelorMittal) a v Třinci (Třinecké železářny), kde vyrůstá zhusta na mnoha desítkách m². Výskyt lomikamenu trojprstého byl již v minulosti zaznamenán v kolejišti železniční stanice Štramberk, Kopřivnice – nákladové nádraží nebo ve Studénce (leg. P. Kocián 2008, herb. NJM). Recentně bylo v kolejišti železniční stanice Nový Jičín město bylo zaznamenáno 12 jedinců.

***Veronica agrestis* L. [C2, C1]**

- not. Z. Vrabel 29. 11. 2009

Lokalita: Opavská pahorkatina, Velká Polom, pahorek Záhuří, jihovýchodní expozice, 320 m n. m., WGS 84: N= 49°51', E= 18°6'.

Ekologie: okraj řepkového pole

Krátký komentář k nálezům: Jediný fertilní exemplář rozrazilu polního (*Veronica agrestis*) byl náhodně zaregistrován při nově budované cyklostezce mezi Velkou Polomí a Krásným Polem.

Literatura

Jehlík V. a kol (1998): Cizí expanzivní plevele ČR a SR. Academia, Praha.

Kocián P. & Kocián J. (2009): Příspěvek ke květeně Novojičínka a okolí – I.– Vlastiv. Sborn. Novojičínka, Nový Jičín, 59: 173-185.

Kubát K. et al. (2002): Klíč ke květeně České republiky. Academia, Praha.

Kučera J. & Váňa J. (2005): Seznam a červený seznam mechorostů České republiky (2005).– Příroda, Praha, 23: 1-104.

Plášek V. (2009): PP Podgrůň. Inventarizační průzkum mechorostů. 8 pp. Depon in CHKO Beskydy.

Procházka F. [ed.] (2001): Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky.– Příroda, Praha, 18: 1-166.

Sedláčková M. & Plášek V. [eds.] (2005): Červený seznam cévnatých rostlin Moravskoslezského kraje (2005). – Čas. Slez. Muz. Opava (A), 54: 97-120.

Štěpánek J. & Holub J. (1997): *Dipsacus laciniatus* – štetka laločnatá – In: Slavík B. (ed.), Květena České republiky, 5: 533-534.

Adresa autorů: Vítězslav Plášek & Šárka Cimalová, Ostravská univerzita, PŘF, Katedra biologie a ekologie, Chittussiho 10, CZ-710 00 Ostrava, e-mail: vitezslav.plasek@osu.cz, sarka.cimalova@osu.cz